

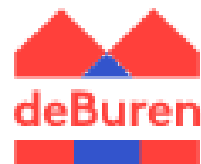
Elk najaar organiseert De Reactor in samenwerking met Vlaams-Nederlands huis deBuren De Dag van de Literatuurkritiek, een nascholingsmiddag voor docenten Nederlands in het middelbaar onderwijs in Nederland en Vlaanderen, waarin de rol van de literaire kritiek centraal staat. Elk jaar zetten we een andere thematische bril op waardoor we kijken naar literatuur, literaire kritiek en onderwijs. We nodigen vooraanstaande sprekers uit om hun licht hierover te laten schijnen. In 2020 was het thema spel!

Omwille van de corona-maatregelen bouwden we de dag om tot een reeks rijkgevulde nieuwsbrieven die je [hier](#) terugvindt. Maar er was meer, want Lise Delabie schreef voor ons een [recensie](#) over het Nederland leest-boek van het jaar 2020 *Het zwijgen van Maria Zachea* van Judith Koelemeijer. De roman gaat over haar zwijgzame tuindersfamilie uit de Zaanstreek, die de schrijfster portretteert tegen de achtergrond van de jaren vijftig en zestig in Nederland.

Binnen het thema spel en rond de roman maakten we, volgens jaarlijkse traditie een reeks lesbrieven die je hieronder vindt.

Veel literair-kritisch plezier!

De·Reactor VLAAMS-NEDERLANDS PLATFORM
VOOR LITERATUURKRITIEK

Introductie

In november wordt het boek *Het zwijgen van Maria Zachea* van Judith Koelemeijer opnieuw uitgegeven in het kader van de leesbevorderingsactie [Nederland Leest!](#) Bij het eerste verschijnen in 2001 is de roman veel gelezen en besproken en dat heeft onder meer te maken met de karakter van het boek. Het is Koelemeijers familiegeschiedenis opgetekend op basis van interviews die ze hield met haar ooms en tantes en daarmee laveert ze tussen fictie en non-fictie. Ook is het een tijdsbeeld van de jaren 50 en 60 in Nederland en een ingehouden debat over euthanasie en de grenzen van ons bestaan. Dat laatste is een mooie aanleiding om de stelling van de familieleden in kaart te brengen.

Opdracht A

- Maak een stamboom van de familie Koelemeijer en noteer onder elk familielid hun stelling wat betreft het lot van de moeder.
- Noteer voor elk familielid de argumenten bij het standpunt
- Geef aan welke familieleden hun opvattingen delen en welke niet
- Noteer de zogenaamde kampen die ontstaan
- Wat zou de uitkomst moeten zijn van het familiedebat?
- In hoeverre komt dat overeen met het overlijden van de moeder in het boek?

Opdracht B

In de roman wordt er over het naderende einde en hoe dat einde zou moeten worden vormgegeven veel gezwegen, maar iedereen vindt er het zijne of hare van. De familie Koelemeijer wordt in feite stilzwijgend bij elkaar gehouden. We kennen alle personen redelijk goed, alhoewel ze elkaar niet altijd goed kennen of begrijpen. Wat gebeurt er als de koele harmonie toch doorbreekt en je op een fictieve familieverjaardag wel met elkaar praat over het einde van de moeder?

Doorbreek het stilzwijgen en voer met 12 leerlingen die allen een broer of zus spelen een kringgesprek over hoe jullie aankijken tegen de naderende dood van de moeder.

Introductie

In november wordt het boek *Het zwijgen van Maria Zachea* van Judith Koelemeijer opnieuw uitgegeven in het kader van de leesbevorderingsactie [Nederland Leest!](#) Bij het eerste verschijnen in 2001 is de roman veel gelezen en besproken en dat heeft onder meer te maken met de karakter van het boek. Het is Koelemeijers familiegeschiedenis opgetekend op basis van interviews die ze hield met haar ooms en tantes en daarmee laveert ze tussen fictie en non-fictie. De Koelemeijers zijn een katholieke, de een meer dan de ander, tuindersfamilie uit de Zaanstreek Ieder lid van het gezin krijgt zijn eigen stem en ontwikkelt zich tegen het decor van de grote veranderingen die de jaren 50 en 60 brachten.

Opdracht A

- Elk lid van de familie heeft een eigen band met de moeder van het gezin Koelemeijer Geef voor elk gezinslid in een ruime notendop aan wat die band was, omschrijf die en geef de gevoelens weer van elk gezinslid voor de moeder.
- Voor elke broer of zus is een hoofdstuk gereserveerd, ondersteun je omschrijving daarom met een passend citaat uit dat hoofdstuk.

Opdracht B

- Vorm met 12 leerlingen de kinderen van het gezin Koelemeijer en schrijf vanuit de positie van een broer of zus een gedicht.
- Je schrijft om de beurt een dichtregel als alle 'kinderen' aan de beurt zijn geweest is het gedicht af.
- Na elk kind vouw je het papier om, zodat je niet kunt lezen wat de voorgaande schreef
- Als iedereen is geweest, vouw je het papier open.
- Een van de 'kinderen' leest het gedicht voor en jullie bedenken gezamenlijk een titel

De recensie als spel

Introductie

Als je literaire kritiek in brede zin bekijkt, dan houdt die eigenlijk alle reacties in die op een literair werk worden gegeven. Dat betekent dat je het dan niet meer alleen hebt over recensies, maar over álle teksten die zich verhouden tot en reageren op dat literaire werk. Je kunt denken aan cartoons, die er bijvoorbeeld veel verschenen over [De ontdekking van de hemel](#) en deze klassiek geworden [Fokke en Sukke-strip](#) over de (vermoedelijke) auteur van *Van den vos Reynaerde*. Ook bestaan er beeldromans van klassiekers als [Het achterhuis van Anne Frank](#) en [Dick Matena](#) tekende onder meer *Kaas*, *Kort Amerikaans* en *De Avonden* als beeldromans. Er zijn ook veel boekverfilmingen denk aan *Karakter* van Bordewijk, waarvoor de regisseur een Oscar won. De VPRO bracht in 2013 de telefilm [Lieve Céline](#) uit naar de gelijknamige roman van Hannah Bervoets en in 2019 verscheen *De belofte van Pisa* van Mano Benzamour op het witte doek en zo zijn er nog tal van verfilmingen en dat aantal groeit de laatste jaren fors! Ook bestaan er vertoneelingen, zoals die van [Drarrie in de nacht](#) van Fikry el Azzouzi of [de prijswinnende bestellerroman Tirza](#), daarvan werd overigens zowel [een film](#) als een toneelstuk gemaakt.

Op wat kleinere schaal zijn er ook een andere invalshoek is waarmee je je verhoudt tot een tot een literaire werk, door deze meer als spel te benaderen en dat is zowel vermakelijk als nuttig! Je wakkert zowel je kritische zin, als je creativiteit aan. Je kunt bijvoorbeeld literaire vormen toepassen als literaire kritiek, denk bijvoorbeeld aan de *cadavre exquis*-opdracht uit de vorige nieuwsbrief. Een andere vorm is het stiftgedicht, je kunt op diezelfde manier een stiftrecensie maken. Overigens maakte [Dennis Gaens](#) een hele leuke [workshop stiftgedichten](#).

Opdracht

- Kies een recensie, bijvoorbeeld uit [de tiplijst voor scholieren](#) die we recent voor jullie opstelden
- Onderstreep de waarderende uitspraken die de auteur van de recensie doet over het besproken werk en zet ze op een rij.
- Bepaal voor jezelf of de recensent overwegend positief of negatief is over de roman.
- Schrijf nu het spiegelbeeld van de recensie: een negatieve als de schrijver overwegend positief was, een positieve als de schrijver overwegend negatief was door een stiftrecensie te maken.

- Dat kan op twee manieren:

(1) je omcirkelt positieve woorden en verbindt die met andere woorden aan elkaar. Je vindt [hier](#) een voorbeeld van die werkwijze

(2) je streept alle negatieve woorden en andere woorden die je niet nodig hebt door met een stift en zo houd je alleen positieve zinsneden over. Hoe je dat doet, zie je [hier](#).

Aanvullende lesideeën!

-Er zijn veel speelse manieren en vormen om gedichten te schrijven, denk bijvoorbeeld aan het boektitelgedicht. Je kunt ook een boektitelrecensie maken. Je moet daar denk ik wel even voor naar de bibliotheek. Het idee is van Nina Katchadourian en ze noemde het [The Sorted Books](#).

-Of voor de wiskundigen onder de lezers: een [Fibonacci-recensie](#).

-Ook een acrostichon is leuk, je maakt dan een recensie met evenveel regels als de boektitel letters telt en elke regel van de recensie begint met een letter uit het de titel. Als je recensie af is, lees je van boven naar beneden de boektitel.

- Een [figuurrecensie](#): kies een figuur dat als motief of betekenisdrager voorkomt in de roman of dat jij erbij vindt passen. Schrijf je recensie in losse woorden of woordgroepen zo, dat je

-Dreigbriefrecensie. In papieren tijden werden recensies vooral gedrukt in kranten en uit kranten kun je knippen. Net als de dreigbrieven in Bassie in Adriaan bij elkaar geknipt en geplakt werden, kun je op die manier ook een recensie maken over je boek. Bestel

bijvoorbeeld bij [Nieuws in de klas](#) een stapel kranten en lees de recensies van een boek.

Knip de zinnen uit die jij bij de roman die jij las, vindt passen en plak ze onder elkaar op een wit vel. Zo heb je een dreigbrief geschreven of een collage gemaakt.